

**ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ 2024
ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

- α. Αγροτική μεταρρύθμιση:** Η κατάργηση των μεγάλων ιδιοκτησιών και η κατάτμηση των αξιοποιήσιμων εδαφών σε μικρές παραγωγικές μονάδες, οικογενειακού χαρακτήρα, που ανταποκρίνονταν καλύτερα στις νέες παραγωγικές και κοινωνικές συνθήκες, που διαμορφώθηκαν μετά τη βιομηχανική επανάσταση. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα η αγροτική μεταρρύθμιση ολοκληρώθηκε με νομοθεσία που θεσπίστηκε από τη κυβέρνηση του Ελ. Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη (1917) και εφαρμόστηκε στα αμέσως μετά τον πόλεμο χρόνια (1922 και εξής). Με τη μεταρρύθμιση αυτή επιλύθηκε όχι μόνο το αγροτικό ζήτημα, αλλά και –κατά ένα σημαντικό μέρος του-το πρόβλημα της αποκατάστασης των προσφύγων.
- β. Σύνταγμα του 1927:** Πρόκειται για το Σύνταγμα που αποτελεί σημαντική πολιτική τομή της περιόδου και αφορά σε μία διαδικασία που ξεκίνησε το 1924 και ολοκληρώθηκε το 1927. Με το συγκεκριμένο συνταγματικό κείμενο εγκαθιδρύθηκε το πολίτευμα της αβασίλευτης δημοκρατίας. Στη θέση του βασιλιά τοποθετήθηκε Πρόεδρος της Δημοκρατίας, που τον εξέλεγε η Βουλή και η Γερουσία, η οποία αποτελούσε νέο δεύτερο νομοθετικό σώμα.
- γ. Μακεδονική Επιτροπή:** Πρόκειται για επιτροπή που δημιουργήθηκε τον Ιανουάριο του 1878 στην Αθήνα με σκοπό την οργάνωση της επανάστασης στη Μακεδονία, καθώς ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος (1877 - 1878) είχε αναθερμάνει το όνειρο της ανάκτησης της Ηπείρου, της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας και η Ελλάδα είχε επιχειρήσει να ενισχύσει την υπεράσπιση των ελληνικών δικαιών με την υπόθαλψη επαναστατικών κινημάτων στις επαρχίες αυτές.

ΘΕΜΑ Α2

- α. Σωστό
- β. Σωστό
- γ. Λάθος
- δ. Σωστό
- ε. Λάθος

B1 Σχολικό Βιβλίο, σελίδες 101,102

Αμέσως μετά την ήττα στη μικρασιατική εκστρατεία, επενέβησαν στην πολιτική ζωή αξιωματικοί που ηγούνταν στρατιωτικών σωμάτων τα οποία επέστρεφαν από το μέτωπο (Ν. Πλαστήρας, Στ. Γονατάς, κ.λπ.). Αυτό που όξυνε την πολιτική κατάσταση ήταν η δίκη και καταδίκη σε θάνατο πέντε κορυφαίων πολιτικών της αντιβενιζελικής παράταξης και του αρχηγού του στρατού της Μ. Ασίας, με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας. Η κατηγορία ήταν αβάσιμη, αλλά οι κατηγορούμενοι εκτελέστηκαν, προκειμένου να κατευναστούν οι πρόσφυγες και ο στρατός. Το τηλεγράφημα του Βενιζέλου, το οποίο έμμεσα συνιστούσε τη ματαίωση των εκτελέσεων, έφθασε πολύ αργά, αν και δεν είναι βέβαιο ότι μια έγκαιρη παρέμβαση του Βενιζέλου θα είχε αποτέλεσμα.

B2 Σχολικό Βιβλίο, σελίδες 215,216

Το κίνημα του Θερίσου δεν πέτυχε πλήρως τους στόχους του, αλλά έδωσε νέα ισχυρή ώθηση στο Κρητικό Ζήτημα και προκάλεσε θετικές εξελίξεις. Διεθνής Επιτροπή που ήλθε στην Κρήτη το Φεβρουάριο 1906, ανέλαβε να εξετάσει την κατάσταση και τους όρους λειτουργίας του αρμοστειακού καθεστώτος και να υποβάλει σχετική έκθεση. Έπειτα από μακρότατες και επίπονες διαβουλεύσεις με τον Ελ. Βενιζέλο και με την Ελληνική Κυβέρνηση, οι Μεγάλες Δυνάμεις κατέληξαν σε μια νέα ρύθμιση του Κρητικού Ζητήματος. Το οριστικό κείμενο των μεταρρυθμίσεων προέβλεπε την οργάνωση Κρητικής Χωροφυλακής με εντελώς νέο σχήμα, την ίδρυση Κρητικής Πολιτοφυλακής, με Έλληνες αξιωματικούς που προηγουμένως θα παραιτούνταν από τον ελληνικό στρατό, και την ανάκληση των ξένων στρατευμάτων, μετά την αποκατάσταση της εσωτερικής γαλήνης στην Κρήτη.

Η πολιτική του Βενιζέλου είχε θριαμβεύσει. Αμέσως έπειτα συγκροτήθηκε η Β' Συντακτική Συνέλευση, για την εκπόνηση νέου συντάγματος, και η πρώτη πράξη της ήταν η έκδοση ενωτικού ψηφίσματος, μέσα σε ατμόσφαιρα συμφιλίωσης και εθνικής έξαρσης. Με νέα απόφασή τους οι Δυνάμεις παραχωρούσαν στο βασιλιά των Ελλήνων

Γεώργιο Α' το δικαίωμα να διορίζει εκείνος τον Ύπατο Αρμοστή της Κρήτης (14 Αυγούστου 1906). Το νησί είχε ουσιαστικά καταστεί μια ιδιότυπη ελληνική επαρχία.

ΘΕΜΑ Γ1

α.

Σχολικό βιβλίο – Ιστορικές γνώσεις υποψηφίων

Το 1830, οι υποδομές του ελληνικού κράτους ήταν ακόμη πρωτόγονες. Γέφυρες, αμαξιτοί δρόμοι, λιμάνια, υδραγωγεία, δημόσια κτίρια, όλα όσα στηρίζουν την οικονομική και διοικητική λειτουργία του κράτους, είτε δεν υπήρχαν καθόλου, είτε βρισκόνταν σε κακή κατάσταση. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, ήταν απόλυτα φυσικό να στραφεί το ενδιαφέρον της διοίκησης προς την κατασκευή των απαραίτητων, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, έργων. Οι προθέσεις, που ήταν και στον τομέα αυτό πολύ καλές, προσέκρουσαν στις αντίξοες συνθήκες που επικρατούσαν, και ειδικότερα στην αδυναμία εξεύρεσης των αναγκαίων οικονομικών πόρων. Εξάλλου, είναι γνωστό ότι το ελληνικό κράτος ξεκίνησε με ένα βαρύ δημοσιονομικό φορτίο, την εξυπηρέτηση δηλαδή των δανείων που είχαν συναφθεί στο εξωτερικό κατά τη διάρκεια του Αγώνα αλλά και αργότερα, στους δύσκολους καιρούς της κρατικής του συγκρότησης.

Στις χερσαίες συγκοινωνίες αλλά και στα περισσότερα από τα δημόσια έργα που είχε ανάγκη η χώρα, η έλλειψη του ιδιωτικού ενδιαφέροντος ήταν δεδομένη, καθώς οι επενδύσεις στις βασικές αυτές υποδομές δεν ήταν ιδιαίτερα κερδοφόρες. (Σελίδα 31)

Τεκμηρίωση – Στοιχεία ιστορικών πηγών προς σχολιασμό ΚΕΙΜΕΝΟ 1α

Με την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του Ελληνικού κράτους οι υποδομές ήταν ανύπαρκτες. Το στοιχείο αυτό το επωμίστηκαν οι Καποδίστριας και Όθωνας. Ο μεν πρώτος δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει το έργο που είχε ξεκινήσει, ενώ ο δεύτερος, ακόμα και μετά τη συμπλήρωση 30 χρόνων βασιλείας, δεν προχώρησε σε κάποια αισθητή βελτίωση των υποδομών της χώρας. Η μόνη θετική προσπάθεια καταγράφεται το 1859. Τότε ήταν που πραγματοποιήθηκε η τηλεγραφική σύνδεση της Αθήνας με τις πρωτεύουσες των νομών και το δίκτυο φωταερίου για το φωτισμό της Αθήνας, με το κεντρικό εργοστάσιο στη συμβολή της Ιεράς Οδού και της οδού Πειραιώς, το 1862.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1β

Η ίδια κατάσταση επικρατούσε και στον τομέα των συγκοινωνιών. Ως το 1882 μόνο 1359 χιλιόμετρα αμαξιτών οδών είχαν κατασκευαστεί από τα οποία 2/3 βρισκονταν στα Ιόνια νησιά.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Ως το 1852 οι ενέργειες για τις συγκοινωνιακές υποδομές του ελληνικού κράτους ήταν ασυντόνιστες και αποσπασματικές. Το πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η μετατροπή των κυριότερων υπαρχόντων δρόμων σε αμαξιτούς.

β.

Σχολικό βιβλίο – Ιστορικές γνώσεις υποψηφίων

Το κράτος είτε απ' ευθείας, είτε μέσω των δήμων, προσπάθησε να ξεπεράσει τις δυσκολίες αυτές με τις δικές του δυνάμεις. Η δραστηριότητα του ήταν μάλλον υποτονική, τουλάχιστον μέχρι τη δεκαετία του 1870, καθώς τα χρήματα έλειπαν και οι μέθοδοι που υιοθετήθηκαν δεν ήταν δημοφιλείς (για παράδειγμα, οι αγγαρείες των αγροτών στην κατασκευή δρόμων).

Η πύκνωση του οδικού δικτύου πέρασε στην πρώτη θέση των εθνικών και τοπικών προτεραιοτήτων προς το τέλος του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ού. (Σελίδες 31,32)

Τεκμηρίωση – Στοιχεία ιστορικών πηγών προς σχολιασμό

ΚΕΙΜΕΝΟ Αα

Στα 29 χρόνια της πρώτης δυναστείας κατασκευάστηκαν 400 χιλιόμετρα, ως το 1872. Στο τέλος της περιόδου, ο Πειραιάς είχε συνδεθεί με την Αθήνα με την πρώτη σιδηροδρομική γραμμή της χώρας η οποία κατασκευάστηκε το 1862 – 1869.

ΚΕΙΜΕΝΟ Αβ

Η εντονότερη επενδυτική προσπάθεια του κράτους το 19ο αιώνα έγινε κατά τη διάρκεια της κυριαρχίας του Τρικούπη στην πολιτική σκηνή και πριν από την πτώχευση του 1893. Ένα από τα πρώτα μέτρα των κυβερνήσεων Τρικούπη ήταν η σύναψη δανείου οδοποιίας 20.000.000 δρχ από την Εθνική Τράπεζα. Ως το 1890 δαπανήθηκαν άλλα 30.000.000 δρχ και το οδικό δίκτυο ξεπέρασε τα 4.000 χιλιόμετρα.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Ο Χαρίλαος Τρικούπης συμπλήρωσε το νόμο που ψηφίστηκε το 1878 από τον Αλέξανδρο Κουμουνδούρο, με βάση τον οποίο συστάθηκε

το ειδικό ταμείο της οδοποιίας και μετακάλεσε με ειδικό νόμο τη μεγάλη γαλλική αποστολή που αποτελούνταν από 32 μηχανικούς Γάλλους και Ελβετούς, η οποία μέσα σε μία πενταετία πέτυχε να αυξήσει τους ελληνικούς δρόμους σε 2.551 χιλιόμετρα.

γ.

Σχολικό βιβλίο – Ιστορικές γνώσεις υποψηφίων

Στις χερσαίες συγκοινωνίες αλλά και στα περισσότερα από τα δημόσια έργα που είχε ανάγκη η χώρα, η έλλειψη του ιδιωτικού ενδιαφέροντος ήταν δεδομένη, καθώς οι επενδύσεις στις βασικές αυτές υποδομές δεν ήταν ιδιαίτερα κερδοφόρες. [...] Η δραστηριότητα του ήταν μάλλον υποτονική, τουλάχιστον μέχρι τη δεκαετία του 1870, καθώς τα χρήματα έλειπαν και οι μέθοδοι που υιοθετήθηκαν δεν ήταν δημοφιλείς (για παράδειγμα, οι αγγαρείες των αγροτών στην κατασκευή δρόμων).

Η πύκνωση του οδικού δικτύου πέρασε στην πρώτη θέση των εθνικών και τοπικών προτεραιοτήτων προς το τέλος του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ού. Η οικονομική ανάπτυξη, οι πιο γρήγοροι ρυθμοί αστικοποίησης, η δημιουργία των κεντρικών σιδηροδρομικών αξόνων και η ανάπτυξη του εσωτερικού εμπορίου ήταν παράγοντες που προώθησαν την κατασκευή οδικού δικτύου. Στους ανασταλτικούς παράγοντες θα πρέπει να συμπεριλάβουμε το μεγάλο κόστος της κατασκευής δρόμων σε ορεινά εδάφη αλλά και τον «ανταγωνισμό» των θαλάσσιων συγκοινωνιών που κυριαρχούσαν στις μεταφορές κοντά στα παράλια, δηλαδή σε πολύ μεγάλο τμήμα της χώρας. (Σελίδες 31,32)

Τεκμηρίωση – Στοιχεία ιστορικών πηγών προς σχολιασμό

ΚΕΙΜΕΝΟ Αα

Ανασταλτικοί παράγοντες

Η ανεπάρκεια επενδύσεων σε δημόσια έργα στερούσε την ελληνική οικονομία υποδομής, πάνω στην οποία θα μπορούσαν να χτιστούν μελλοντικές επενδύσεις

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Ανασταλτικοί παράγοντες

Η προβληματική συνεισφορά εργασίας των κατοίκων και το υψηλό κόστος των έργων όχι μόνο απειλούν το ίδιο το οδικό εγχείρημα αλλά και οδηγούν τους υπευθύνους σε αδιέξοδο. Ο ίδιος ο Όθων – που πίστευε στον αναπτυξιακό και δυναμικό ρόλο του δρόμου – στηρίζει πολλές ελπίδες στο συνδυασμό κρατικών χορηγήσεων και προσφοράς εργασίας για την

προώθηση της οδοποιίας. Επίσης, όπως πληροφορούμαστε, η αγγαρεία ήταν μία μεταμφιεσμένη φορολογία και λειτουργούσε ευκαιριακά και με διαφορετικούς κατά περιοχή τρόπους. Τώρα καθιερώνεται ως εθνικός φόρος και δίνει τη δυνατότητα στον κάθε δημότη να επιλέγει την εξόφληση της οφειλής του σε προσωπική εργασία ή σε χρήμα.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Παρωθητικοί παράγοντες

Δημιουργήθηκε η ρύθμιση του 1852 που είναι το αποτέλεσμα μιας σειράς προσπαθειών του παρελθόντος.

ΘΕΜΑ Δ1

α.

Σχολικό βιβλίο – Ιστορικές γνώσεις υποψηφίων

Όταν ο Δημ. Υψηλάντης έφτασε στην Ύδρα, οι Πελοποννήσιοι είχαν ήδη ορίσει από μόνοι τους κυβερνητικά όργανα τοπικής εμβέλειας. Ο Υψηλάντης θέλησε να επιβάλει ένα δικό του «Γενικό Οργανισμό της Πελοποννήσου», που θα του επέτρεπε να συγκεντρώσει τη στρατιωτική και πολιτική εξουσία στα χέρια του. Οι πρόκριτοι δεν το αποδέχθηκαν και με δυσκολία αποσοβήθηκε η σύρραξη. Η αντίθεση μεταξύ των δύο πλευρών δεν είχε ως αντικείμενο μόνο το ποιος θα κατείχε πραγματικά την εξουσία, αλλά αφορούσε και τη δομή τού υπό ίδρυση κρατικού οργανισμού.

Ο Υψηλάντης πρότεινε τη δημιουργία συγκεντρωτικού συστήματος διακυβέρνησης, ώστε να εξασφαλιστούν οι οικονομικοί πόροι για τη συνέχιση του αγώνα και η πειθαρχία στο στράτευμα. Θεωρούσε ότι οι τοπικιστικές τάσεις αποτελούσαν εμπόδιο για την οργάνωση του Αγώνα. Οι πρόκριτοι, έχοντας διαφορετικές επιδιώξεις, ήθελαν να είναι όλοι υπεύθυνοι για όλα. Συγκροτήθηκαν λοιπόν οι πρώτες παρατάξεις. (Σελίδες 60,61)

Τεκμηρίωση – Στοιχεία ιστορικών πηγών προς σχολιασμό

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Περιγράφεται το κλίμα που επικρατούσε στην Ελλάδα, όταν στην Επίδαυρο συνήλθαν οι αντιπρόσωποι, προκειμένου να ψηφίσουν το νέο Σύνταγμα. Όπως πληροφορούμαστε υπήρχε ικανοποίηση στους νεότερους, οι οποίοι ευτύχησαν να δουν τη χώρα τους να έχει επαναστατήσει και να έχει απομακρυνθεί από την κατάσταση δουλείας στην οποία βρέθηκαν οι μεγαλύτεροι από εκείνους. Ένιωθαν ικανοποίηση,

επειδή ήταν σε θέση να αναπνεύσουν ελεύθερο αέρα, που είχαν εξασφαλίσει το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνδιαλέγεσθαι και συζητείν. Όλοι εκείνοι δεν ήταν σε θέση να κατανοήσουν τον έξαλλο ενθουσιασμό στον οποίο βρέθηκαν οι αντιπρόσωποι, όταν, έπειτα από 400 χρόνια τυραννίας, το έθνος θα ψήφιζε το πρώτο του Σύνταγμα, καθώς και τα δάκρυα χαράς που έτρεχαν από τα μάτια όλων, αλλά και τους ασπασμούς ενθουσιασμού που θύμιζαν την αναστάσιμη μέρα.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες συνήλθε η Α' Εθνοσυνέλευση ήταν αυτές που προέκυψαν από την εξομάλυνση των διαδικασιών που οδήγησαν στην απόφαση να διοικηθεί - με την ψήφιση ενός Προσωρινού Πολιτεύματος - όλο το έθνος και ως προς τις εσωτερικές, αλλά και τις εξωτερικές του σχέσεις. Για την ψήφισή του όλες οι επαρχίες και τα νησιά έστειλαν αντιπροσώπους. Όλοι οι κάτοικοι της Ελλάδας αναγνωρίζουν σε αυτή τη διοίκηση το γεγονός ότι είναι έννομη και εθνική, διοίκηση που βασίζεται στο δίκαιο και τους ορθούς νόμους και είναι οργανωμένη πάνω στη βάση της αποδοχής από το σύνολο των Ελλήνων.

ΚΕΙΜΕΝΟ Δ

Η Ελληνική Επανάσταση προέκυψε ως αποτέλεσμα της αποσύνθεσης και διάλυσης του ασιατικού τρόπου παραγωγής στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αυτή η διαδικασία στις περιοχές της νότιας Ελλάδας, όπου ξέσπασε - κυρίως - η Επανάσταση, συναρθρώθηκε με τη δημιουργία και κυριαρχία καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής. Αυτές οι αστικές σχέσεις που δημιουργήθηκαν και σταδιακά επεκτείνονταν προσέλαβαν ένα εθνικό ιδεολογικό πρόσημο. Όλη αυτή η διαδικασία ολοκληρώθηκε με τη συγκρότηση του νεοελληνικού κράτους, πράγμα που με τη σειρά του επιτάχυνε τη δημιουργία σχέσεων ατομικής ιδιοκτησίας και την επέκταση του χώρου κυριαρχίας του εμπορικού και εφοπλιστικού κεφαλαίου.

Λίγο μετά το ξέσπασμα της Επανάστασης, τον Ιανουάριο του 1822, συγκλήθηκε στην Επίδαυρο η Α' Εθνοσυνέλευση, στην οποία οι Έλληνες εξέλεξαν την πρώτη δημοκρατική κυβέρνηση της χώρας και επικύρωσε το πρώτο Σύνταγμα της Ελλάδας.

β.

Σχολικό βιβλίο – Ιστορικές γνώσεις υποψηφίων

Το «Προσωρινόν Πολίτευμα» της Επιδαύρου, το πρώτο σύνταγμα της Επανάστασης, ψηφισμένο από την Α' Εθνοσυνέλευση, έδωσε το 1822

λύση στο πρόβλημα της ηγεσίας του Αγώνα, με τον αντιαπολυταρχικό χαρακτήρα του και τη θέσπιση πολυαρχικής εξουσίας. (Σελίδα 61)

Τεκμηρίωση – Στοιχεία ιστορικών πηγών προς σχολιασμό

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Αποφασίζεται ότι δύο σώματα θα συγκροτούν τη Διοίκηση, το Εκτελεστικό και το Βουλευτικό, από τα οποία διορίζεται και το Δικαστικό, που δεν είναι, όμως, ανεξάρτητο. Γίνεται λόγος, επιπλέον, για το χρέος και την ευθύνη του ελληνικού λαού να φανεί υπάκουος στους νόμους και στους εκτελεστές των νόμων, ενώ απευθύνεται η συμβουλή προς τον ελληνικό λαό ότι μόνο η ομόνοια και η υποταγή προς τους νόμους θα μπορέσουν να στερεώσουν την ανεξαρτησία τους.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Όλοι οι Έλληνες είναι όμοιοι ενώπιον των νόμων χωρίς καμία εξαίρεση βαθμού, κλάσης ή αξιώματος. Όλοι οι Έλληνες έχουν το ίδιο δικαίωμα σε όλα τα αξιώματα. Η ιδιοκτησία, η τιμή και η ασφάλεια κάθε Έλληνα προστατεύονται από τους νόμους.

ΚΕΙΜΕΝΟ Δ

Με το Σύνταγμα κατοχυρώνεται το δικαίωμα της ιδιοκτησίας, καταργείται το ασιατικό δίκαιο (οθωμανικό και εκκλησιαστικό) και υιοθετείται το γαλλικό εμπορικό δίκαιο. Ταυτόχρονα, θεσμοθετείται η διάκριση ανάμεσα στην εκτελεστική και τη νομοθετική εξουσία. Διαμορφώνεται, δηλαδή, το τυπικό αστικό θεσμικό πλαίσιο, το οποίο και αποτελεί το κοινό στρατηγικό έδαφος όλων των πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων που συμμετείχαν στην Επανάσταση.